

Троянди (сорт)	Rosa L.	Пріоритетний напрям
Троянди штамбові	Rosa L.	Пріоритетний напрям
Форзиція поникла	Forsythia suspensa (Thunb.) Vahl.	Масове розмноження
Форзиція середня	Forsythia intermedia Zab.	Масове розмноження
Чубушник звичайний	Philadelphus coronarius L.	Масове розмноження
Чубушник (сорт)	Philadelphus L.	Масове розмноження
Ясень звичайний 'Плакучий'	Fraxinus excelsior 'Pendula'	Пріоритетний напрям

Література

1. Вольф Э.Л. Декоративные кустарники и деревья для садов и парков. Их выбор и культура в разных полосах России. – СПб.: Изд-во А.Ф.Дабриена, 1915. – 462 с.
2. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник/ М.А.Кохно, В.І.Гордієнко, Г.С.Захаренко та ін.. За ред. Кохно М.А., Кузнецова С.І.; НАН України, НБС ім. М.М.Гришка. – К.: Вища школа, 2001. – 207 с.
3. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрываетеменные/ Под ред. Кохно Н.А. – К.: Наук. думка, 1986. – 720 с.
4. Рейв П., Эверт р., Айкхорн С. Современная ботаника: В 2-х т. Т. 1: Пер. с англ. – М.: Мир, 1990. – 348 с.
5. Рейв П., Эверт р., Айкхорн С. Современная ботаника: В 2-х т. Т. 2: Пер. с англ. – М.: Мир, 1990. – 344 с.

УДК 634.0.27

Аспір. О.О. Прокоф'єва¹ – м. Сімферополь

ІНФОРМАЦІЙНА ОСНОВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРИЧНИХ ПАРКІВ ПІВДЕННОГО БЕРЕГА КРИМУ (НА ПРИКЛАДІ АЛУПКІНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПАЛАЦОВО-ПАРКОВОГО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА)

Загострено увагу на необхідності вивчення процесів, що проходять у парках – пам'ятках ландшафтно-архітектури Південного берега Криму, аналізу їхньої ландшафтно-архітектурної структури з метою їх оптимізації. З використанням технології геоінформаційних систем (ГІС), що дозволяє враховувати всі отримані інформаційні параметри, створено систему моніторингу парків. Для Алупкінського парку був створений комплекс векторних картосхем і ситуаційних планів, в який було внесено інформацію про екологічні та біологічні умови паркових дерев.

Doctorate O.O. Prokof'eva – Simferopol'

Informative basis for monitoring of Crimean southern coast historical parks (example of Alupka state palace-park museum-reserve)

Now there was a necessity of study of processes occurring in parks-monuments of landscape architecture of a Southern coast of Crimea, analysis of their landscape-architectural structure with the purpose of optimization of management by them. The necessary requirements showed to system, allowing to make the account of the available items of information, has the technology of geoinformation systems (GIS). For Alupka park the complex vector map and of the plans was created, where the information on a ecological and biological condition of park's trees was brought in.

У теперішній час з'явилася гостра необхідність у систематизації інформації про стан парків – пам'яток садово-паркового мистецтва Південного берега Криму. Ця необхідність пов'язана, з одного боку, з деградацією деяких палацово-паркових комплексів, а з іншого – з великим рекреаційним навантаженням.

Після прийняття Криму до складу Російської імперії почалося освоєння його території російськими поселенцями. Російське дворянство, оцінивши унікальність кліматичних умов, своєрідність пейзажу, ініціювало створення тут садів і палацово-паркових комплексів. При будівництві брали до уваги особливості рельєфу, обмеження доступних для будівництва територій. Традиційно парк створювався як витвір архітектури, в якому рослини були одним з елементів живописних паркових композицій.

У радянські часи змінився підхід до догляду за парками: їх стали розглядати як колекцію цінних порід дерев і чагарників, що продовжується і у наш час, хоча закон України про природо-заповідний фонд передбачає охорону парків як витвору мистецтва [1].

Деякі дослідники розглядають паркову рослинність як "рослинні спільноти" з виявленням ярусів, деревостану, травостою [3, 4].

Такий підхід може знищити ідею паркового комплексу. Живописний вигляд парку можна підтримувати тільки при старанному догляді, своєчасному обрізуванні дерев і чагарників, знищенні дикої порослі, проведенні санітарних, реконструктивних рубань. Такі заходи необхідні, тому що парк являє собою штучно створений ландшафт і не спроможний до саморегуляції та тривалого існування без втручання людини.

Кожний парковий комплекс був задуманий архітектором-паркобудівельником як витвір садово-паркового мистецтва, а не зібрання рослин на обмеженій території. При цьому враховувались як індивідуальні властивості кожної рослини – колір і структура листків, загальний габітус, будова стовбура і крони, так і властивості композиційних груп. Зовнішній вигляд насаджень розраховувався на тривалу перспективу. Вік парків-пам'яток садово-паркового мистецтва перевищує сто років. Тому необхідно зауважити, що багато дерев досягли зрілості та критичного моменту свого розвитку. Звідси витікає потреба вивчення процесів, що відбуваються у парках, аналізу їх ландшафтно-архітектурної структури з метою оптимізації управління ними. До поняття управління ми включасмо дії, спрямовані на збереження і розвиток палацово-паркових комплексів: повний облік елементів досліджуваних об'єктів, моніторинг їх стану, аналіз поточних процесів, прийняття заходів з реконструкції та ін.

Ступінь деградації паркових насаджень визначається при подеревній детальній інвентаризації [2]. При цьому важливе значення має виділення найстаріших дерев парку як елементів першорядного ландшафтно-архітектурного задуму. Вік слід визначати за морфологічними ознаками дерев: висота та діаметр стовбура, структура крони. Одним із найважливіших елементів основи моніторингу стану парків є бальна оцінка життєвості дерев і чагарників, яка складається з ряду показників, а саме: ступінь фаутиності, загальна декоративність, здатність до репродуктивності та ін. Доцільно досліджувати сучасну функціонально-територіальну диференціацію палацово-паркових комплексів [2].

¹ Нікітський ботанічний сад, Національний науковий центр

стає очевидною необхідність створення системи моніторингу, яка дає змогу здійснювати оперативний контроль за змінами, які відбуваються у структурі парків, брати до уваги стан окремих об'єктів системи. Ця система повинна проектуватися на основі внутрікомплексних зв'язків з урахуванням як сучасного стану, так і перспективного розвитку об'єкта. Система повинна включати у себе дані про життєвість окремих дерев, їх розміри, видову різноманітність. Також обов'язково наявність схеми господарських зон парку, співставлення якої зі схемою розміщення ландшафтно-архітектурних елементів дає змогу визначати напрямки проведення робіт із реконструкції.

Основною властивістю системи повинен бути циклічний характер, що полягає у можливості повернення до аналізу стану одного й того ж об'єкта. За допомогою цієї функції системи відбувається здійснення моніторингу об'єкта чи комплексу об'єктів.

У проведенні робіт з моніторингу стану рослинності парку велику роль відіграє облік просторового розміщення об'єктів. Просторова неоднорідність і складний характер просторово-часової динаміки об'єкта вимагають використання для їх вивчення технології географічних інформаційних систем (ГІС).

ГІС – сукупність апаратних, програмних засобів і процедур, призначених для забезпечення вводу, управління, обробки, аналізу, моделювання і відображення просторово-координованих даних для вирішення складних проблем планування та управління [5].

Аналіз територіального розміщення об'єктів, що проводився як на основі окремих схем, так і їх комплексу при обліку схем першочергового проектування ландшафтно-архітектурної структури парку стає основою для проведення робіт з відновлення парку у тому вигляді, в якому він був задуманий архітектором-паркобудівником.

Для Алупкінського парку був створений комплекс векторних картосхем і ситуаційних планів на підставі Положення про територію Алупкінського державного палацово-паркового музею-заповідника. В ГІС була внесена інформація про територіальне розміщення дерев, у тому числі й особливо цінних, а також про аборигенні дерева-довгожителі. Особливо важливе значення має виділення найстаріших дерев парку як елементів першочергового ландшафтно-архітектурного задуму. На шар куртин нанесена подеревна зйомка парку. Кожен об'єкт забезпечений електронною обліковою картою з такими показниками: номер куртини, назва рослини, середній діаметр (см), середня висота (м), оцінка життєвого стану (в балах), а для цінних меморіальних і аборигенних дерев-довгожителів – приблизний вік. Було відображено сучасне господарсько-територіальне зонування території Алупкінського палацово-паркового комплексу, а також будови і споруди на території палацово-паркового комплексу.

За допомогою ГІС були проаналізовані окремі показники – за оцінкою життєвості створена картограма, яка показує частку дерев з рівнем життєвості від 1 до 5 балів, а також дерев, вік яких перевищує 100 років.

Використання ГІС дає змогу моделювати ландшафтну структуру парку, а також відтворити першочерговий задум парку, відобразивши рослини, яким понад 100 років.

Першочерговий архітектурний задум парку був розрахований на великі відкриті простори, які пізніше були хаотично засаджені.

Використання ГІС-технологій для створення системи моніторингу парків-пам'яток садово-паркового мистецтва дає змогу оперативно, на якісно новому рівні проводити поєднаний аналіз усіх елементів паркової структури. Система моніторингу може стати основою для проведення реконструктивних робіт у парку. Програма дає змогу здійснювати моніторинг і аналіз виникаючих процесів способом накладання шарів наступних зйомок на готову основу, що є метою наших подальших досліджень.

Література

1. Закон України про природно-заповідний фонд України// Відомості Верховної Ради, 1992, № 34. – С. 502.
2. Куликов Г.В., Никифоров А.Р. О восстановлении архитектурно-парковых комплексов Южного берега Крыма// Бюллетень ГНБС, 1999, вып. 79. – С. 116-120.
3. Ларина Т.Г., Анненков А.А. Методические указания по геоботаническому изучению парковых сообществ. – Ялта, 1980. – 27 с.
4. Методические указания по включению ценных природных комплексов и объектов в природно-заповедный фонд. – Симферополь, 1997. – 22 с.
5. NCGIA Core Curriculum in GIS. M. F. Goodchild, K. K. Kemp (eds.), University of California at Santa Barbara, 1987.

УДК 712

Г.А. Новицька¹ – м. Москва

ДЕРЕВНІ РОСЛИНИ ДЛЯ ЯПОНСЬКИХ САДІВ У ПІВНІЧНИХ ШИРОТАХ У РОСІЇ

Проведено дослідження групи дерев та чагарників, призначених для "японських" садів Москви та інших районів північної Росії. Детально було вивчено деякі види коніферів та триби Thujopsidae, поширені у Японії та на Далекому Сході. Запропоновано список групи деревних рослин з району Маньчжурії для створення "японських" садів у північних широтах.

G.A. Novits'ka – Moscow

Arboreal plants for Japanese gardens in northern Russia

A group of trees and shrubs, intended for Japanese gardens of Moscow region and other regions of northern Russia was investigated. We have studied some species of conifers, the Thujopsidae tribe, distributed in Japan and the Far East. A list of woody plants of Manchuria region is given for the creation of Japanese gardens in northerly latitudes.

Східна культура, як і раніше, залишається для європейців привабливою загадкою, тому мода у зеленому будівництві на "японські сади" не минає.

Поєднання природних матеріалів (каменю, гальки, піску, огорожі зі стебел бамбуків) і малих архітектурних форм (кам'яні ліхтарі, пагоди й ін.) для європейця вже роблять сад "японським". Японський кам'яний сад є в Карлових Варах, елементи японського саду є у дендрарії Пругониц (Чехія), з 1987 р. існує "Японський сад" у Москві (ДБС РАН). Елементи японського саду можна побачити також у приватних садах і колекціях Підмосков'я.

Нас цікавить рослинна складова японського саду у північних широтах, зокрема, у Середній смузі Європейської частини Росії та регіонів південного Сибіру.

¹ Ботанічний сад Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова

3. Озеленения населенных мест